

Tetiana Subina

Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3 w Olsztynie

ORCID: 0009-0002-6293-9972

subinatv@ukr.net

Janusz Orłowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-0345-9103

janusz.orlowski@uwm.edu.pl

Поняття доходу та значення податку на доходи фізичних осіб в податковій системі України

Вступне слово

У сучасних умовах трансформації податкової системи України особливе значення має аналіз одного з ключових джерел доходів бюджету – податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Цей податок відіграє не лише фінансову, а й соціально-економічну роль, оскільки забезпечує формування ресурсної бази для фінансування державних потреб, а також виступає інструментом регулювання доходів населення. Українське законодавство в цій сфері не відрізняється від засад побудови системи оподаткування, прийнятих сьогодні в інших розвинених країнах.

Метою цього дослідження є викладення авторського бачення щодо адміністрування ПДФО об'єкта та бази оподаткування. На думку авторів даного дослідження, побудова та визначення вищезазначеного податку викликає труднощі в різних податкових системах з ряду причин. Зокрема, основними питаннями є різноманітність форм участі населення в економічних процесах та вимоги щодо формально-юридичних зобов'язань декларування та сплати ПДФО. Актуальним питанням також є загальні принципи правової системи, що впливають з конституційних норм та законодавчої практики у сфері оподаткування. Водночас, значення ПДФО викликає теоретичні та законодавчі труднощі вже з моменту запровадження прибуткових податків у світі з кінця 18 століття.

Основні риси та елементи побудови сучасного податку на доходи фізичних осіб в Україні

Згідно Податкового кодексу України (далі – ПК України) платниками податку на доходи фізичних осіб є: резиденти, нерезиденти, податкові агенти¹. Відповідно об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);
- іноземні доходи – доходи (прибутки), отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання)².

Розкриваючи податок на доходи фізичних осіб – можна зазначити, це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян – резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні³.

На думку І. Чугунова податок на доходи фізичних осіб є один із інструментів державного регулювання економічних процесів⁴.

Л. Задорожня у своїх працях наголошує, що за допомогою ПДФО можна впливати на економічне зростання, продуктивність праці, зайнятість, безробіття, розмір соціальних виплат, перерозподіл доходів, людський капітал та зменшення нерівності в суспільстві⁵.

Повністю погоджуємося з думкою М. Трофімової яка стверджує, що податок на доходи фізичних осіб виконує важливу фіскальну і соціально-регулятивну функції та що удосконалення законодавчої бази з цього податку зможе забезпечити зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення і зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування⁶.

¹ Податковий кодекс України: Закон України № 2255 від 2.12.2010 р. з останніми змінами та доповненнями станом на 25.02.2025, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата доступу: 4.03.2025).

² М.Г. Волощук, І.І. Матьола, Т.О. Карабін, О.В. Білаш, *Становлення та розвиток податкової системи України*, Ужгород 2021, с. 70.

³ Податок на доходи фізичних осіб, <http://surl.li/dhson> (дата доступу: 7.03.2025).

⁴ Л. Демиденко, М. Тюріна, *Оподаткування доходів громадян в Україні: фіскальні новації*, <http://surl.li/ozhjp> (дата доступу: 11.04.2025).

⁵ Л.А. Задорожня, *Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України*; дис. канд. екон. наук: 08.00.08, Ірпінь 2017, с. 33, 38.

⁶ М.О. Трофімова, *Податок на доходи фізичних осіб в Україні: фіскальна та соціально-*

На думку І. Волохової головним призначенням податку на доходи фізичних осіб полягає, по-перше, у наповненні бюджету країни для виконання поставлених перед ним завдань та функцій, які в свою чергу мають на меті гарантування соціальної-економічної рівності громадян країни, а також подальшого економічного розвитку⁷.

Окрім фіскальної ролі, ПДФО виконує важливу розподільчу функцію: за допомогою ставок, пільг та відрахувань держава може впливати на рівень добробуту окремих категорій громадян, підтримувати соціально незахищені верстви населення, стимулювати легалізацію праці.

Податок на доходи фізичних осіб – це обов'язковий, безумовний платіж, який справляється з доходів фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) та спрямовується до загальнодержавного бюджету України. В Україні ПДФО виконує фіскальну (забезпечення бюджетних доходів) та розподільчо-регулюючу (перерозподіл частини валовий внутрішній продукт між суб'єктами національної економіки) функції. Наразі, відповідно до ст. 167 ПК України базова ставка ПДФО складає 18%, однак з урахуванням військового збору (5%), що має аналогічний характер стягнення, фактичний рівень податкового навантаження на фізичні особи становить 23% від рівня оподатковуваного доходу⁸.

Автор Безверхий К. розглядає даний податок суто як: „загальнодержавний податок, що нараховується на доходи фізичних осіб та сплачується безпосередньо платником або податковим агентом відповідно до норм Податкового кодексу України”⁹. При цьому, Вознюк О. визначає, що основну роль ПДФО відіграє у формуванні місцевих бюджетів¹⁰.

Проте ефективність податкового механізму залежить не лише від рівня адміністрування та ставок чи пільг, а й від чіткого визначення базових понять, зокрема – дефініції поняття доходу. Саме від того, наскільки однозначно та правокоректно закріплено поняття «дохід», залежить обсяг зобов'язань платника та обсяг надходжень до бюджету.

регулятивна роль, „Ефективна економіка” 2012, № 2, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=947> (дата доступу: 6.03.2025).

⁷ І.С. Волохова, *Податок на доходи фізичних осіб та його місце в системі регулювання доходів населення*, <http://surl.li/ozhou> (дата доступу: 6.05.2025).

⁸ Є.І. Масленніков, А.О. Гусев, *Податок на доходи фізичних осіб в Україні: Поточний стан та шляхи реформування. Економіка та управління національним господарством*, с. 49, <http://surl.li/ozhpo> (дата доступу: 15.04.2025).

⁹ К. Безверхий, *Облік і звітність розрахунків за податком на доходи фізичних осіб*, „Бухгалтерський облік і аудит” 2015, № 5, с. 27–37, http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2015_5_5 (дата доступу: 6.05.2025).

¹⁰ О.Б. Вознюк, *Податок на доходи фізичних осіб та його вплив на формування доходів місцевих бюджетів*, „Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України” 2012, Вип. 22, с. 176–180.

Питання визначення поняття «дохід» податку на доходи фізичних осіб

У цьому контексті надзвичайно актуальним є з'ясування сутності самого поняття доходу. Адже дефініція доходу є не просто техніко-правовою категорією, а й відображенням філософії податкової політики, принципів соціальної справедливості та рівності.

Запровадження категорії „доходи” та створення системи управління доходами розпочалося з формуванням та розвитком держави як політично-економічного утворення. Звідси випливало, що будь-яка суспільно корисна праця могла сприяти зростанню доходу, що досліджувалося протягом багатьох століть. Відповідно до еволюції розуміння суті та юридичної і політичної природи держави та особливостей ринку змінювалося і уявлення про поняття та сутність доходу¹¹.

Питання визначення поняття „дохід” у контексті податкового законодавства потребує особливої уваги. На перетині фінансового, економічного та правового дискурсів дохід розглядається як одна з базових категорій, від тлумачення якої значною мірою залежить ефективність податкового адміністрування, справедливості оподаткування та дотримання принципу правової визначеності.

Категорія доходу є однією з найскладніших в юридичній так і в економічній науці. Вона була предметом широких дискусій серед представників різних юридичних шкіл та напрямків. Однією з найбільш суперечливих вона за лишається і на сьогодні, що обумовлює необхідність її поглиблення і уточнення¹².

У сучасній західній і вітчизняній науковій літературі дохід, розглядається як одна з центральних величин у теорії оподаткування та податковому законодавстві. Так, для цілей оподаткування дохід трактується як надходження, що виникають на основі процесу ціноутворення, з урахуванням відповідних понесених затрат у розрізі окремих джерел (форм) доходу або його суб'єктів¹³.

¹¹ М.В. Кулик, *Еволюція сутності та теорій доходу*, „Економіка та суспільство” 2023, Випуск № 57, <https://surl.li/wcqwmr> (дата доступу: 6.05.2025).

¹² І.Р. Єлбаєва, Т.А. Мельник, *Економічна сутність доходу підприємства*, „Наукові записки КНТУ” 2011, вип. 11, ч. I, <https://surl.li/juvfur> (дата доступу: 2.04.2025).

¹³ О.Г. Біла, Т.В. Мединська, О.І. Юсипович, *Фінанси підприємств: Навчальний посібник*, „Магнолія” 2006, с. 383, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=GHD0jnAAAAAJ&citation_for_view=GHD0jnAAAAAJ:W5xh706n7nkC (дата доступу: 6.05.2025). Теорії доходу як предмета оподаткування прибутковим податком були описані – порівняти серед іншого, у: K. Holmes, *The concept of income. A multi-disciplinary analysis*, IBFD Publications BV, 2000, с. 614; M. Bernhardt, *Einkünfte versus Income*, Berlin 2000, с. 469; C. Treisch, *Concepts of taxable income – the German contribution*, Osnabrück 2000, с. 14; сучасний підхід до доходу фізичної особи як об'єкта оподаткування прибутковим податком

Ґрунтовний аналіз законодавства та численних робіт науковців дозволяє констатувати, що українське податкове законодавство пройшло тривалий шлях у питанні надання визначення поняття податку на доходи фізичних осіб від „доходи фізичних осіб”, „індивідуального доходу, що отримують радянські громадяни з присадибних ділянок, внаслідок індивідуальної праці тощо загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, а також інших доходів з джерелом їх походження як в Україні, так і на території інших країн, що підлягають оподаткуванню при їх виплаті, що було обумовлено докорінними соціально-економічними змінами, які відбулися в країні після набуття незалежності”¹⁴.

На сьогоднішній, день в ПК України в якому визначено в підпункті 14.1.54 дохід з джерелом їх походження з України – будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України (включаючи виплату (нарахування) винагороди іноземними роботодавцями), її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні.

Підпункту 14.1.55 вищезазначеного Закону розкриває дохід як отриманий з джерел за межами України – це будь-який дохід, отриманий резидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності за межами митної території України, включаючи проценти, дивіденди, роялті та будь-які інші види пасивних доходів, спадщину, подарунки, виграти, призи, доходи від виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими та трудовими договорами, від надання резидентам в оренду (користування) майна, розташованого за межами України, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до розташованих за межами України портів, доходи від продажу майна, розташованого за межами України, дохід від відчуження інвестиційних активів, у тому числі корпоративних прав, цінних паперів тощо; інші доходи від будь-яких видів діяльності за межами митної території України або територій, непідконтрольних контролюючим органам¹⁵.

видається дуже близьким до теорії „чистого приросту багатства” Г. фон Шанца – с. 5; A. Nowak-Piechota, *Współczesne systemy podatku dochodowego od osób fizycznych*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2014, nr 4, с. 99–118; R. Zieliński, *Istota i ewolucja pojęcia dochodu podatkowego oraz modele jego opodatkowania*, [w:] A. Pomorska (red.), *Potrzeba i kierunki reformy podatków dochodowych w Polsce*, Lublin 2016, с. 21–43; A.N. Novytskyi, J. Orłowski, *Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 65, с. 312–335; DOI: 10.31648/sp.10324.

¹⁴ О.Г. Рядінська, О.О. Дмитрик, *Трансформація змісту поняття «доходи фізичних осіб» в податковому законодавстві України*, „Київський часопис права” 2023, № 1, с. 69–97, <https://surl.li/blfcrci> (дата доступу: 7.06.2025).

¹⁵ Податковий кодекс України: Закон України № 2255 від 2.12.2010 р. з останніми змінами та доповненнями станом на 25.02.2025 р., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата доступу: 4.03.2025); Щодо джерел, з яких виникає оподатковуваний дохід, слід порівнювати ширше: A.N. Novytskyi, J. Orłowski, *op. cit.*, с. 316–318.

Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України „Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку” № 290 від 29 листопада 1999 р. „дохід” визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Тому, дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо)¹⁶.

В Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку № 18 зазначено, що «дохід» у Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів – це збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження або збільшення корисності активів чи зменшення зобов'язань, що веде до збільшення власного капіталу, крім випадків, пов'язаних із внесками учасників власного капіталу. Дохід включає як дохід від звичайної діяльності, так і прибуток від інших операцій. Дохід від звичайної діяльності є доходом, який виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання і позначається різними назвами, а саме: продаж, гонорари, відсотки, дивіденди та роялті.

Саме тут дефініція «дохід» розкрита як валове надходження економічних вигід протягом періоду, що власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу, виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання¹⁷.

В.Д. Базилевич характеризує поняття «дохід» з наукової точки зору, зазначає, що його можна розглядати як у широкому, так і у вузькому розумінні: у широкому значенні дохід – це грошові та натуральні надходження до суб'єктів господарського життя; у вузькому – потік грошових надходжень в одиницю часу (годину, тиждень, місяць)¹⁸.

Ф.Ф. Бутинець поділяє дохід з метою визнання доходу та визначення його суми: дохід від реалізації товарів, продукції, інших активів; дохід від надання послуг; дохід від використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами. В залежності від місця виникнення

¹⁶ Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку”, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата доступу: 6.06.2025).

¹⁷ Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 18, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (дата доступу: 11.05.2025).

¹⁸ В.Д. Базилевич, В.М. Попов, К.С. Базилевич, Н.І. Гражевська, *Економічна теорія: Політекономія: Підручник*, КнІ 2008, с. 343, https://vpu7.com.ua/documents/e-library/economy/ekonomichna_teoriia_bazylevych.pdf (дата доступу: 6.06.2025).

доходу він розрізняє доходи центрів інвестицій, центрів прибутку та загальний дохід підприємства¹⁹.

Під доходами В.В. Сопко, В.П. Завгородній розуміють валовий приплив (надходження) економічної вигоди протягом звітного періоду, який виникає в процесі діяльності підприємства. Мається на увазі звичайна операційна діяльність²⁰.

Г. Вознюк, А. Загородній розкривають як різницю між виторгом з реалізації продукції, товарів та послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво і збут цієї продукції. Доля матеріальних витрат у визначенні доходу зараховується вартість використаних в процесі виробництва матеріалів, виробів, конструкцій, палива та енергії, а також амортизаційних нарахувань, кошти на соціальне страхування та ін. виплати. Доходи від прибутку відрізняються на суму заробітної плати працівників: дохід дорівнює сумі прибутку і заробітної плати; грошові або матеріальні цінності, отримані від виробничої, посередницької та іншої діяльності²¹.

А.Ю. Козаченко під терміном «дохід» розкриває категорію, яка означає безпосереднє одержання підприємством певних активів (матеріальних ресурсів чи грошей) або зменшення сум зобов'язань, що призводять до збільшення суми власного капіталу (за мінусом збільшення сум капіталу з внесків власників або учасників).

Рис. 1.

Економічне наповнення сутності „доходу”²².

ДОХІД	
потік грошових та інших надходжень	те, що одержує фірма від ділових операцій
виручка фірми	валовий приплив (надходження) економічної вигоди
виторг від реалізації	гроші або матеріальні цінності
загальна сума надходжень	будь-яке надходження коштів або матеріальних цінностей
надходження економічних вигод	збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань

На основі вищенаведеного можна зробити висновок, що „дохід” – це юридично визнана сукупність економічних вигод, які отримують фізичні

¹⁹ Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук, *Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів спеціальності*, Житомир 2000, с. 292.

²⁰ В.В. Сопко, В.П. Завгородній, *Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник*, Київ 2004, с. 283.

²¹ В.С. Мочерний, *Економічна енциклопедія: у трьох томах*, т. 1, Київ 2000, 864 с.

²² Джерело: А.Ю. Козаченко, *Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація*, „Вісник Хмельницького національного університету” 2021, № 6, т. 2, с. 35–43.

або юридичні особи в результаті законної господарської, трудової або іншої діяльності. Такі доходи призводять до збільшення активів або зменшення зобов'язань і не включають в себе внески в капітал. З юридичної точки зору поняття доходу регулюється як на національному, так і на міжнародному рівні через систему податкових, фінансових та бухгалтерських норм і включає джерела як всередині країни, так і за кордоном.

Дослідження показало, що ПДФО є важливим джерелом державних доходів, а й дієвим інструментом соціально-економічного впливу держави.

Аналіз чинного податкового законодавства України, зокрема положень Податкового кодексу, показав, що поняття доходу регулюється фрагментарно. Замість всеохоплюючого визначення, законодавство містить перелік окремих видів доходів (заробітна плата, іноземні доходи, пасивні доходи тощо), не надаючи універсального поняття, яке б охоплювало всі форми та джерела доходів. Це створює підґрунтя для різного тлумачення правових норм і може призвести до зловживань як з боку платників податків, так і з боку контролюючих органів.

Порівняння економічного та юридичного підходів до трактування поняття «дохід» показало, що економісти розглядають його як приріст економічної вигоди, а юристи – як правову категорію, що стає предметом регулювання та базою оподаткування. У сфері податкового права необхідно поєднувати обидва підходи, оскільки ефективно оподаткування має ґрунтуватися на чітких принципах та економічній доцільності (включаючи ставки, пільги, відрахування).

В українських реаліях потреба в оновленні правового механізму оподаткування доходів фізичних осіб є особливо актуальною. Воєнний стан, економічні трансформації, поширення тіньової економіки та новітніх форм зайнятості (фріланс, цифрові сервіси, криптовалюти) вимагають сучасного підходу до визначення доходу та його складових.

Висновки

Аналіз чинної моделі оподаткування доходів фізичних осіб в Україні виявив як позитивні риси, так і проблемні аспекти. До позитивних аспектів можна віднести

- чітко визначені ставки та об'єкти оподаткування;
- наявність податкових пільг та вирахувань;
- функціонування інституту податкових агентів, що полегшує управління податку.

Водночас було виявлено низку недоліків:

- відсутність у законодавстві узагальненого визначення терміну „дохід”;

- несвоєчасна адаптація законодавства до нових джерел доходів, таких як криптоактиви або цифрові послуги;
- складна процедура декларування іноземних доходів та доходів від самозайнятості;
- недостатня прозорість у взаємодії платників податків та податкових органів.

Отже, визначення доходу має велике теоретичне та практичне значення. Тому існує нагальна потреба в єдиному визначенні на законодавчому рівні, яке б охоплювало всі форми доходів – у грошовій та натуральній формі, що сприяють підвищенню добробуту фізичної особи та є безповоротними, незалежно від їх джерела.

Такий підхід дозволить:

- мінімізувати можливості для ухилення від сплати податків;
- забезпечити більшу прозорість та справедливість в оподаткуванні;
- наблизить національну податкову систему до міжнародних стандартів.

Загалом, уніфіковане та всеохоплююче тлумачення поняття доходу має стати основою для модернізації українського податкового законодавства та підвищення ефективності державної податкової політики.

Бібліографія

- Базилевич В.Д., Попов В.М., Базилевич К.С., Гражевська Н.І., *Економічна теорія: Політекономія: Підручник* [V.D. Bazylevich, V.M. Popov, K.S. Bazylevich, N.I. Grazhevskaya, *Economic theory: political economy. Textbook*], „Знання-Прес”, Київ 2008.
- Безверхий К., *Облік і звітність розрахунків за податком на доходи фізичних осіб* [K. Bezverkhniy, *Accounting and reporting of personal income tax payments*], „Бухгалтерський облік і аудит” 2015, № 5, http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2015_5_5.
- Біла О.Г., Мединська Т.В., Юсипович О.І., *Фінанси підприємств: Навчальний посібник* [O.G. Bila, T.V. Medinska, O.I. Yussypovych, *Corporate finance: textbook*], Вид-во „Магнолія”, Львів 2006.
- Базилевич В.Д., Попов В.М., Базилевич К.С., Гражевська Н.І., *Економічна теорія: Політекономія: Підручник* [V.D. Bazylevich, V.M. Popov, K.S. Bazylevich, N.I. Grazhevskaya, *Economic theory: political economy. Textbook*], „Знання-Прес”, Київ 2008.
- Bernhardt M., *Einkünfte versus Income*, Duncker & Humblot, Berlin, 2000.
- Волощук М.Г., Матьола І.І., Карабін Т.О., Білаш О.В., *Становлення та розвиток податкової системи України* [M.G. Voloshchuk, I.I. Matyola, T.O. Karabin, O.V. Bilash, *Formation and development of the tax system of Ukraine*], Видавництво Олександри Гаркуші, Ужгород 2021.
- Бутинець Ф.Ф., Чижевська Л.В., Герасимчук Н.В., *Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів спеціальності* [F.F. Butynets, L.V. Chyzhevskaya, N.V. Gerasymchuk, *Accounting and management accounting. Textbook for students of the specialty*], ЖІТІ, Житомир 2000.

- Волохова І.С., *Податок на доходи фізичних осіб та його місце в системі регулювання доходів населення* [I.S. Volokhova, *Personal income tax and its place in the system of regulation of population income*], <http://surl.li/ozhou>.
- Вознюк О.Б., *Податок на доходи фізичних осіб та його вплив на формування доходів місцевих бюджетів* [O.B. Voznyuk, *Personal income tax and its impact on the formation of local budget revenues*], „Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України” 2012, Вип. 22.
- Демиденко Л., Тюріна М., *Оподаткування доходів громадян в Україні: фіскальні новації*, [L. Demydenko, M. Tyurina, *Personal income taxation in Ukraine. Fiscal innovations*], <http://surl.li/ozhjp>.
- Державний бюджет України [State budget of Ukraine], <https://surl.li/zibmwh>.
- Holmes K., *The concept of income. A multi-disciplinary analysis*, IBFD Publications BV, 2000.
- Єлбаєва І.Р., Мельник Т.А., *Економічна сутність доходу підприємства* [I.P. Elbaeva, T.A. Melnyk, *The economic essence of enterprise income*], „Наукові записки КНТУ” 2011, вип. 11, ч. I, <https://surl.li/juvfur>.
- Задорожня Л.А., *Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України* [L.A. Zadorozhnya, *Regulatory efficiency of personal income tax: the example of Ukraine*], Ун-т держ. фіск. служби Укр., Ірпінь 2017.
- Козаченко А.Ю., *Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація* [A.Yu. Kozachenko, *Income of business entities: economic essence and classification*], „Вісник Хмельницького національного університету” 2021, № 6, т. 2.
- Кулик М.В., *Еволюція сутності та теорій доходу* [M.V. Kulyk, *The evolution of the essence and theories of income*], „Економіка та суспільство” 2023, Виуск № 57, <https://surl.li/wcqwmp>.
- Масленніков Є.І., Гусєв А.О., *Податок на доходи фізичних осіб в Україні: Поточний стан та шляхи реформування. Економіка та управління національним господарством* [E.I. Maslennikov, A.O. Gusev, *Personal income tax in Ukraine. Current status and ways of reform. Economics and management of the national economy*], <http://surl.li/ozhpo>.
- Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку [International Accounting Standard], № 18, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text.
- Мочерний В.С., *Економічна енциклопедія: у трьох томах* [V.S. Mocherny, *Economic Encyclopedia: in three volumes*], т. 1, Видавничий центр „Академія”, Київ 2000.
- Nowak-Piechota A., *Współczesne systemy podatku dochodowego od osób fizycznych*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2014, nr 4.
- Novytskyi A.N., Orłowski J., *Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні* [A.N. Novytskyi, J. Orłowski, *Taxation of personal income in Ukraine*], „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 65, DOI: 10.31648/sp.10324.
- Податок на доходи фізичних осіб [Personal income tax], <http://surl.li/dhson>.
- Рядінська О.Г., Дмитрик О.О., *Трансформація змісту поняття «доходи фізичних осіб» в податковому законодавстві України* [O.G. Ryadinska, O.O. Dmytryk, *Transformation of the meaning of the concept of „income of individuals” in the tax legislation of Ukraine*], „Київський часопис права” 2023, № 1, <https://surl.li/blfrci>.
- Сопко В.В., Завгородній В.П., *Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник* [V.V. Sopko, V.P. Zavgorodniy, *Organization of accounting, economic control and analysis: textbook*], КНЕУ, Kyiv 2004.
- Treisch C., *Concepts of taxable income – the German contribution*, Beiträge des Fachbereichs Wirtschaftswissenschaften der Universität Osnabrück, April 2000.

Трофімова М.О., *Податок на доходи фізичних осіб в Україні: фінансова та соціально-регуляторна роль* [М.О. Trofimova, *Personal income tax in Ukraine: fiscal and social-regulatory role*], „Ефективна економіка” 2012, № 2, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=947>.

Zieliński R., *Istota i ewolucja pojęcia dochodu podatkowego oraz modele jego opodatkowania*, [w:] A. Pomorska (red.), *Potrzeba i kierunki reformy podatków dochodowych w Polsce*, Wyd. KUL, Lublin 2016.

Анотація

Поняття доходу та значення податку на доходи фізичних осіб в податковій системі України

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, податкова система, фінансова політика, справедливість оподаткування.

Метою дослідження є презентація поняття доходу як об'єкта оподаткування сучасним податком на доходи фізичних осіб в Україні.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є елементом податкової системи України; виконує не тільки фінансову функцію, але й важливі соціальні функції, особливо в аспекті реалізації принципу справедливості в податковій системі. Його значення зростає в контексті триваючої трансформації економіки, зокрема під впливом воєнного стану та потреби стабільної бюджетної підтримки. Водночас ефективність цього податку значною мірою залежить від чіткого та послідовного тлумачення поняття „дохід”. Можна припустити, що сучасне трактування доходу для цілей оподаткування значною мірою відсилає до класичної концепції чистого приросту багатства суб'єкта господарювання.

Проведений аналіз сучасних основних джерел права у сфері оподаткування доходів фізичних осіб в Україні дозволяє зробити висновок, що це поняття є складним і багатограним (правовим, бюджетним). Чітке визначення поняття доходу та реформування правового регулювання може сприяти підвищенню прозорості та справедливості оподаткування і, як наслідок, збільшенню податкових надходжень до державного бюджету.

Summary

The concept of income and the significance of personal income tax in the Ukrainian tax system

Keywords: tax law, personal income tax, tax system, fiscal policy, tax justice.

The purpose of this study is to present the concept of income as the subject of taxation by the contemporary personal income tax in Ukraine. Personal

income tax (PIT) is an element of the Ukrainian tax system; it not only has a fiscal function, but also important social functions, especially in terms of implementing the principle of fairness in the tax system. Its importance is growing in the context of the ongoing economic transformation, particularly under the influence of martial law and the need for stable budgetary support. At the same time, the effectiveness of this tax depends to a large extent on a clear and consistent interpretation of the concept of "income". It can be assumed that the modern interpretation of income for tax purposes largely refers to the classic concept of the net increase in the assets of an economic entity. An analysis of the main contemporary sources of law on personal income taxation in Ukraine shows that this concept is complex and multidimensional (legal, budgetary). A precise definition of the concept of income and reform of legal regulations may contribute to greater transparency and fairness of taxation and, consequently, to an increase in tax revenues to the state budget.

Streszczenie

Pojęcie dochodu i znaczenie podatku dochodowego od osób fizycznych w systemie podatkowym Ukrainy

Słowa kluczowe: prawo podatkowe, podatek dochodowy od osób fizycznych, system podatkowy, polityka fiskalna, sprawiedliwość opodatkowania.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie pojęcia dochodu jako przedmiotu opodatkowania współczesnym podatkiem dochodowym od osób fizycznych w Ukrainie. Podatek od dochodów osób fizycznych (PIT) jest elementem systemu podatkowego Ukrainy; pełni nie tylko funkcję fiskalną, ale także ważne funkcje społeczne, zwłaszcza w zakresie realizacji zasady sprawiedliwości w systemie podatkowym. Jego znaczenie rośnie w kontekście trwającej transformacji gospodarki, w szczególności pod wpływem stanu wojennego i potrzeby stabilnego wsparcia budżetowego. Jednocześnie skuteczność tego podatku w znacznym stopniu zależy od jasnej i spójnej interpretacji pojęcia „dochód”. Można przypuszczać, że współczesna interpretacja dochodu dla celów opodatkowania w znacznym stopniu odnosi się do klasycznej koncepcji czystego przyrostu majątku podmiotu gospodarczego. Przeprowadzona analiza współczesnych głównych źródeł prawa w zakresie opodatkowania dochodów osób fizycznych w Ukrainie pozwala stwierdzić, że pojęcie to jest złożone i wielowymiarowe (prawne, budżetowe). Precyzyjne zdefiniowanie pojęcia dochodu i reforma regulacji prawnych może przyczynić się do zwiększenia przejrzystości i sprawiedliwości opodatkowania, a w konsekwencji do wzrostu wpływów podatkowych do budżetu państwa.